

Po pripovedovanju Milojke Sket Tomažič, prof. kemije (roj. 1933) pripravila Jana Tomažič Cvetko*

Šolski zvezki družine Sket iz Postojne

School exercise books belonging to the Sket family from Postojna

Quaderni scolastici della famiglia Sket di Postojna

Izvleček

Prispevek predstavlja spominske utrinke prof. Milojke Sket Tomažič na šolanje pod italijansko okupacijo v Postojni in pregled okoli 15 šolskih zvezkov v družinski lasti. Najprej otroški vrtec nato pa šola kjer so otroke poučevali v italijanščini in v duhu fašizma. V šoli je bilo strogo prepovedano spregovoriti slovensko besedo. Platnice zvezkov so bile zelo privlačno opremljene s slikami italijanskih mest ali s pravljicnimi bitji pa tudi s fašističnimi motivi, zadaj pa je sledil opis predstavljenega. Vsebina zvezkov razodeva tedanjo usmeritev pouka. Zanimiva sta tudi italijanska šolska zvezka, ki ju je imela učenka za pouk slovenske slovnice (1943).

Abstract

The article presents memories of the teacher Milojka Sket Tomažič (born 1933) of her school days under the Italian occupation in Postojna and an overview of around 15 exercise books kept by her family. First came kindergarten and then school, where children were taught in Italian and in the spirit of Fascism, and where the speaking of Slovenian was strictly prohibited. The covers of exercise books were attractively decorated with pictures of Italian towns or fairytale characters, as well as with Fascist images, whilst the back cover offered a description of what was shown. The content of the exercise books reveals the orientation of the lessons. Also of interest are two Italian exercise books that Milojka Sket Tomažič had for Slovenian grammar lessons (1943).

Postojna v letih tik pred 2. svetovno vojno. Po podpisu Rapalske pogodbe leta 1920 je bila Primorska priključena Italiji. S prihodom na oblast Nacional fašistične stranke (P.N.F), pod vodstvom Musolinija so se razmere zelo zaostrele. Postojna je bila preimenovana v Postumia Grotte. V tem času je v Postojni živel slovenska meščanska družina Sket, ki je imela trgovino z mešanim blagom. Hčerki, ki sta imeli slovanski imeni Milojka in Neva, so Italijani, kot vse, ob rojstvu preimenovali v Dolores in Nives.

Uporaba slovenščine je bila v javnosti strogo prepovedana. Prvi stik z učenjem italijanskega jezika so otroci imeli v lepo urejenem vrtcu pod pokroviteljstvom Savoj-

* Jana Tomažič Cvetko, Ljubljana; univ. dipl. etnologija, muzealka; e-pošta: jana.cvetko@guest.arnes.si

ske kraljeve družine. V vrtcu so nosili uniforme in neurejene otroke so ob prihodu umili. **Vrtec** so obiskovali tudi romski otroci. Na panojih v vrtcu so imeli narisane različne predmete in pojme in skupno so morali ponavljati italijanske izraze. S šibkim znanjem italijanščine so se s šestimi leti vpisali v osnovno šolo.

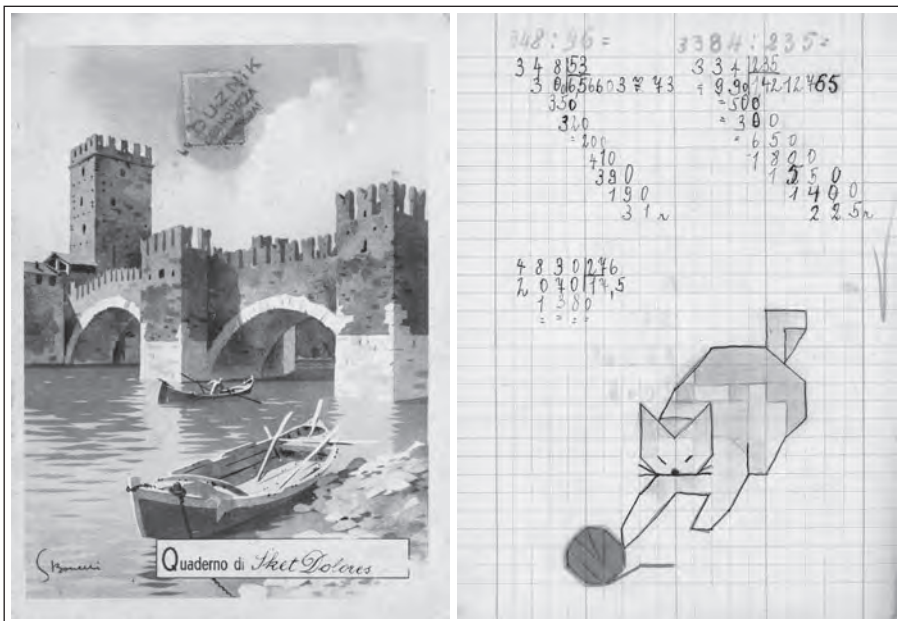
Takratna **osnovna šola** od prvega do petega razreda je bila v prostorih današnje gimnazije. Peti razred so obiskovali samo otroci, ki niso nadaljevali šolanja na liceju ali meščanski šoli. Za vpis na licej je bilo potrebno opraviti sprejemne izpite. Od prvega do petega razreda jih je spremljala ista učiteljica. V šoli je bilo strogo prepovedano spregovoriti slovensko besedo. Učiteljice so bile vse premeščene iz osrednje Italije v Postojno in niso znale slovensko. Deklice in dečki so pouk obiskovali ločeno, celo vhoda v šolo sta bila dva.

V prvem semestru prvega razreda so v zvezke pisali s svinčnikom, nato s peresi. Šolska hišnica je skrbela, da so bili črnilniki na klopi vedno polni. Poleg učbenikov so otroke pri pouku spremljali **zvezki**. Zvezke so kupovali v papirnici. Za matematiko in geometrijo so uporabljali karo zvezke, za ostale predmete zvezke s črtovjem. Vsi zvezki so bili kolkovani in žigosani. Platnice učbenikov, spričeval in zvezkov so bile poslikane s fašističnimi simboli ali s slikami italijanskih mest ali s pravljimi bitji. Pretežno so bili zvezki z mehкими platnicami. Na zvezkih, ki so se ohranili v družinski lasti, je predlogo za tiskane platnice poslikal S. Bonelli v akvarel tehniki. Na prvi strani so bile narisane lepote Italije, zadaj pa je sledil opis poslikave. Na primer:

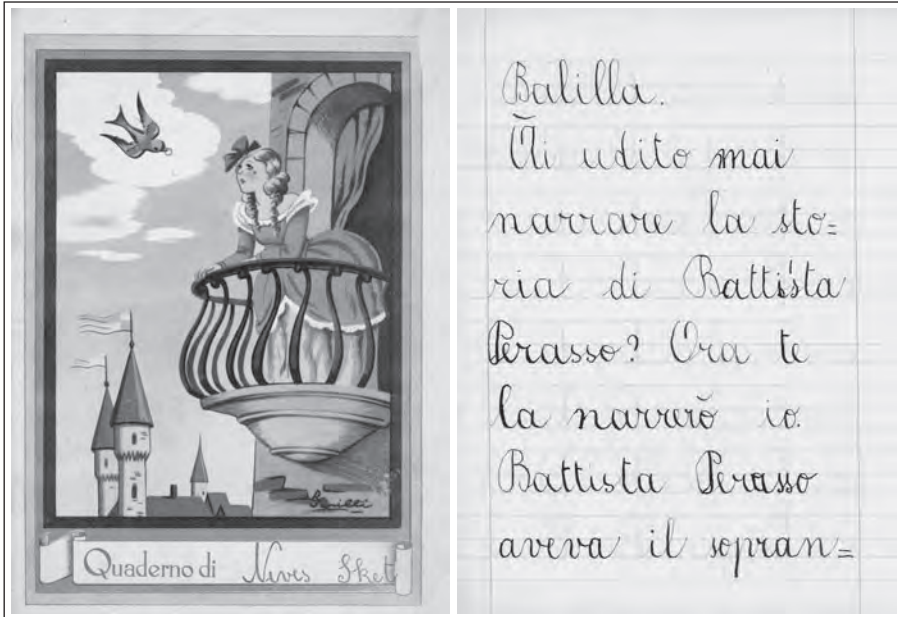
1. Zvezek za jezikovni pouk učenke Dolores Sket, platnice: Trieste/Trst, Grad Miramar, 1939/40.
2. Zvezek za računstvo učenke Dolores Sket, platnice: Castelvechio di Verona, Stari grad v Veroni, 1942.
3. Zvezek za pisanje učenke Nives Sket, platnice: L'Uccellino Azzuro, Modri ptiček.
4. Zvezek za domoznanstvo učenke Dolores Sket, Cl. IV femmm; platnice: Autarchia, slika železarne S. A. Ilva, Ilvania (Trieste).
5. Zvezek »Apunti. Učenja« učenke Nevica Sket, platnice: Autarchia, slika splavitve ladje v ladjedelnici S. Marco v Trstu, 19139/40.
6. Zvezek za računstvo (v slov.) učenke Milojke Sket, platnice: Autarchia; rafinerija v Aquili, zadaj rafinerija v Trstu.
7. Platnice zvezka: La consegna della spada dell'islam al Duce (izročanje islamskega meča Mussoliniju v Abesiniji, zadaj opis izročanja, ob straneh dva znaka fašo, savojski voz kraljeve dinastije, S-P-Q-R).
8. Quaderno di Sket Dolores, Realizzazione nell'impero Italiano, BALE, 1940, uvod v pisanje, zadaj ilustracija vrtanje v skalo.
9. Zvezek za računstvo učenke Nives Sket (Alunna, Classe II femm), platnice: slika ladje Neptun, 1938/39.
10. Zvezek za domače vaje (brutta coppia), na platnicah fotografija ovac: Quaderno, Roma-Campagna Romana, Arte fotografica, na platnicah zadaj Roma-Via Appia.

Zvezek za jezikovni pouk učenke Dolores Sket, platnice: Trieste/Trst, Grad Miramar, 1939/40; naslovna stran platnic in ena notranja stran (vsi zvezki so iz družinskega arhiva).

Zvezek za računstvo učenke Dolores Sket, platnice: Castelvechio di Verona / Stari grad v Veroni, 1942; naslovna stran platnic in ena notranja stran.

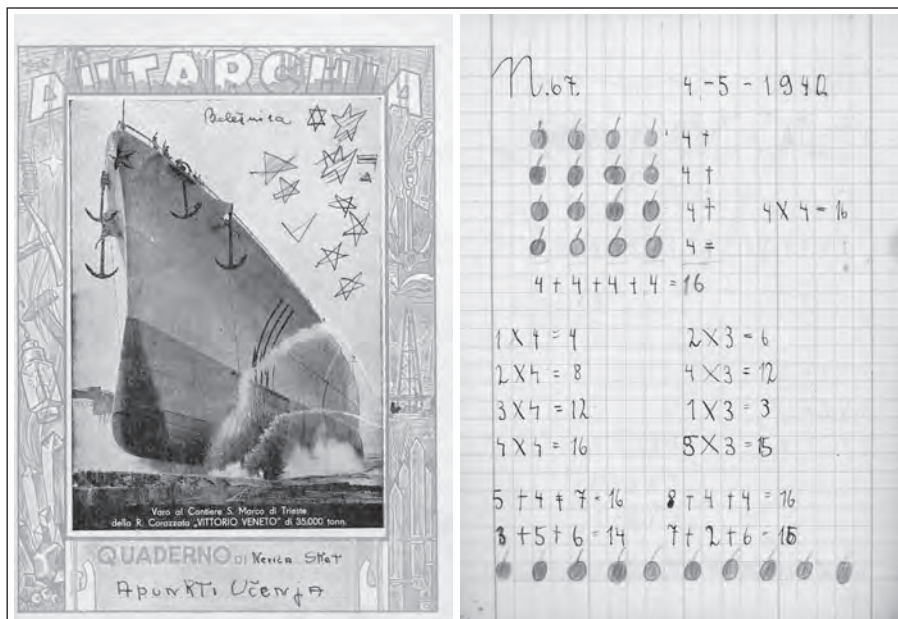
Balilla.
Ti udito mai
narrare la sto-
ria di Battista
Perasso? Ora te
la narro io.
Battista Perasso
aveva il soprannom=

Zvezek za pisanje učenke Nives Sket, platnice: L'Uccellino Azzuro / Modri ptiček;
naslovna stran platnic in ena notranja stran.

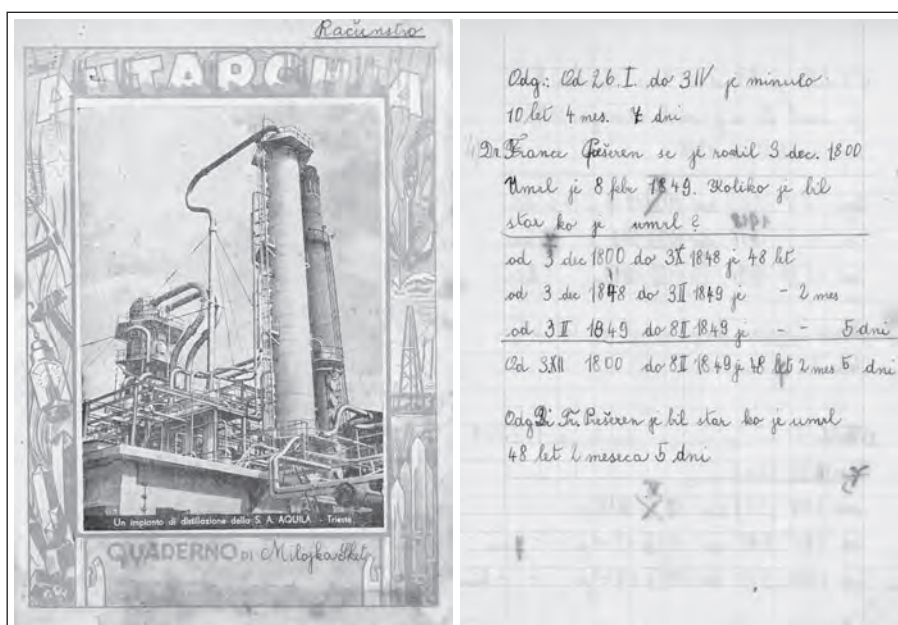

È circondata dai monti che si
ricordano le battaglie della guerra
monacale: Monte Santo, Sabotino,
S. Michele e il Calvario. Nei
pressi di Gorizia si trova il
grande aereo porto militare di
Merna.
Bolta, Capoluogo dell'Ustria è
un'antica città romana. È uno
de più importanti porti d'Italia
ed ha un grande cantiere na-
vale.
L'uno capoluogo della provincia
di Tarano, famosa dell'erismo
col quale sotto la guida di

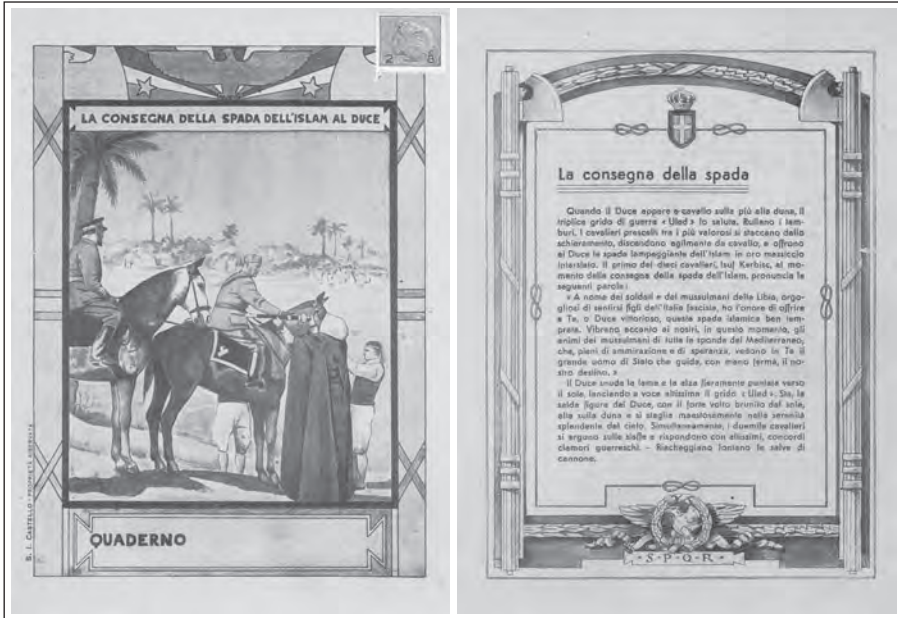
Zvezek za domoznanstvo učenke Dolores Sket, Cl. IV femmm; platnice: Autarchia, slika
železarne S. A. Ilva, Ivania (Trieste); naslovna stran platnic in ena notranja stran.

Zvezek »Apunti. Učjenja« učenke Nevica Sket, platnice: Autarchia, slika splavitve ladje v ladjedelnici S. Marco v Trstu, 19139/40, naslovna stran platnic in ena notranja stran.

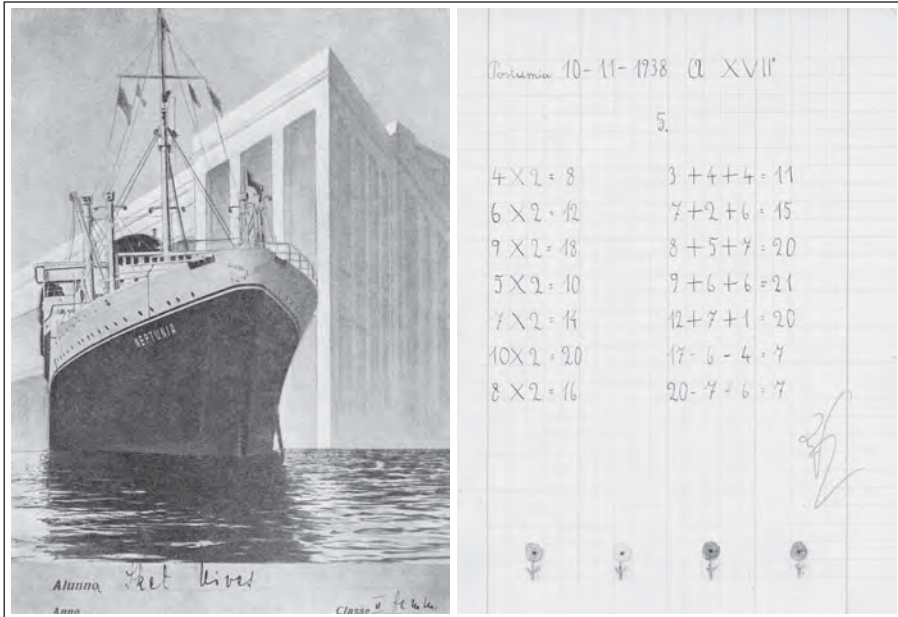
Zvezek za računstvo (v slov.) učenke Milojke Sket, platnice: Autarchia; rafinerija v Aquili, zadaj rafinerija v Trstu; naslovna stran platnic in ena notranja stran.

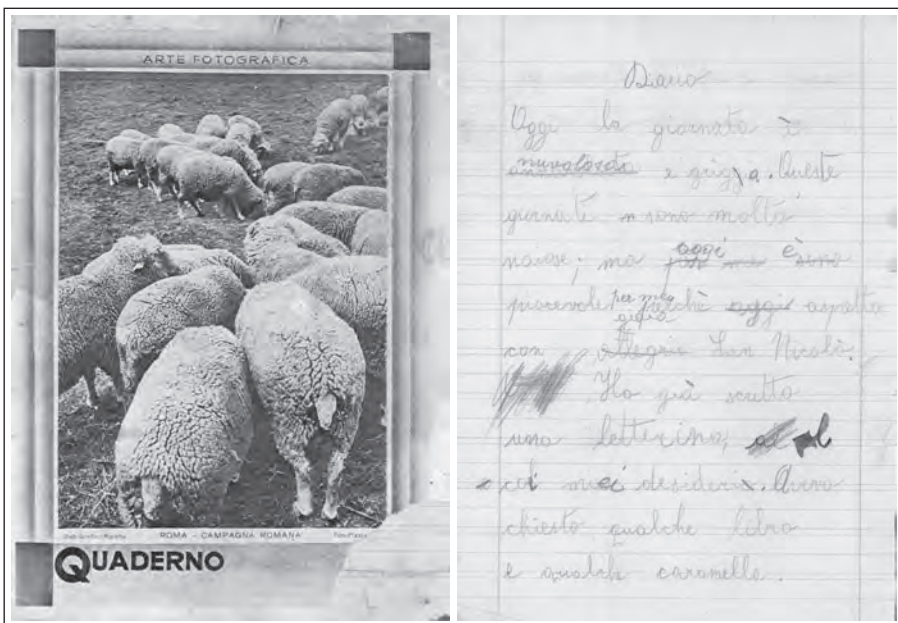
Platnice zvezka, prva in zadnja stran: La consegna della spada dell'islam al Duce (izročanje islamskega meča Mussoliniju v Abesiniji, zadaj opis izročanja, ob straneh dva znaka fašo, savojski vozle kraljeve dinastije, S-P-Q-R).

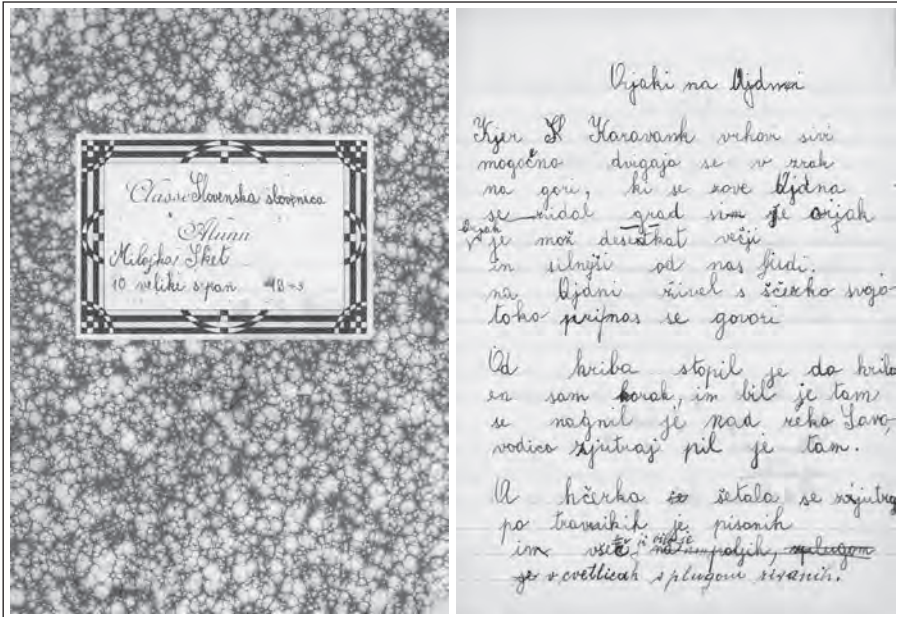
Zvezek / Quaderno di Sket Dolores, Realizzazione nell'impero Italiano, BALE, 1940, uvod v pisanje; naslovna stran platnic in ena notranja stran.

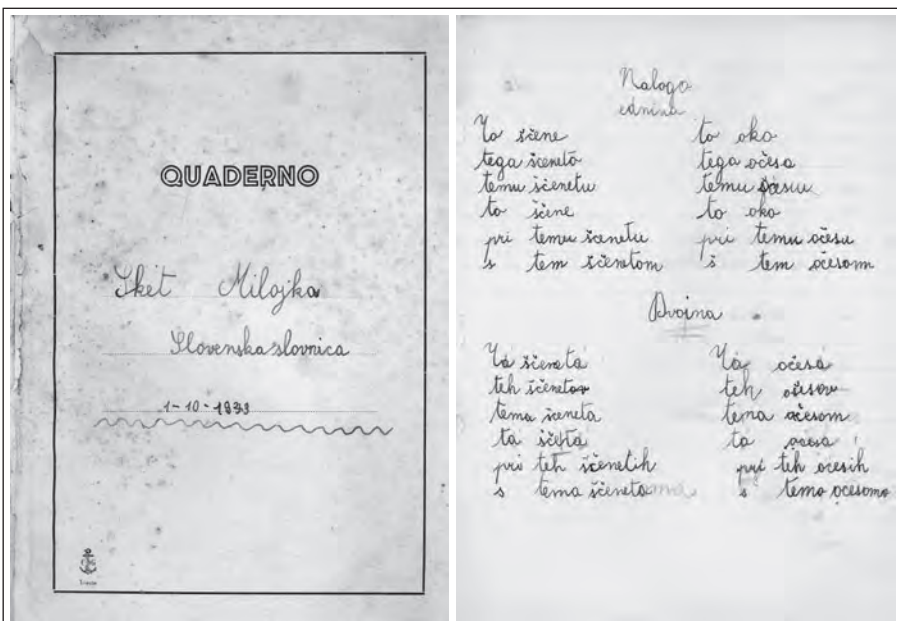
Zvezek za računstvo učenke Nives Sket (Alunna, Classe II femm), platnice: slika ladje Neptun, 1938/39; naslovna stran platnic in ena notranja stran.

Zvezek za domače vaje (brutta coppia), na platnicah fotografija ovac: Quaderno, Roma-Campagna Romana, Arte fotografica; naslovna stran platnic in ena notranja stran.

Zvezek učenke Milojke Sket, Slovenska slovnica, 10. veliki srpan 1943;
naslovna stran platnic in ena notranja stran.

Zvezek učenke Milojke Sket, Slovenska slovnica, 1.10.1943;
naslovna stran platnic in ena notranja stran.

11. Zvezek učenke Milojke Sket, Slovenska slovnica, 10. veliki srpan 1943.

12. Zvezek učenke Milojke Sket, Slovenska slovnica, 1.10.1943.

Drugi zvezki, ki so ohranjeni v družinskem arhivu imajo lisasto rdeče, modre, lila, zelene, rjave platnice. Nekateri zvezki predstavljajo s sliko in napisom Autarchia (samozadostnost) floskulo fašizma, vse bomo zmogli sami. Na koncu poglavja so učenci v zvezku narisali z barvicami okrasje. Poleg zvezkov so učenci uporabljali pivnike, ki so bili poslikani z pravljičnimi motivi.

Predmetnik, ki so ga otroci imeli v osnovni šoli je bil:

- Verouk
- Petje
- Risanje in lepopisje
- Branje in recitacija
- Pravopis
- Branje in vaje
- Aritmetika in računstvo
- Domovinska in fašistična kultura
- Zemljepis
- Zgodovina in vedenje o fašizmu
- Veda o fiziki, naravi in higieni
- Vedenje o pravicah in ekonomiji
- Telesna vzgoja
- Gospodinjstvo in ročne spretnosti
- Vedenje
- Higiena in nega

Tudi religijo je poučevala učiteljica.

Zanimiva iz tistega obdobja so tudi **spričevala**, ki so jih otroci prejeli v osnovni šoli po zaključku letnika. Spričevala so bila natisnjena na trd papir, na sredi prepoznjena. Na sprednji strani so bile ilustracije aktualnih fašističnih propagandističnih dogodkov v tistem šolskem letu. Na vseh je bil Musolinijev podpis in fašistično leto. Zunanost spričeval je bolj spominjala na fašistične propagandistične plakate kot pa izkaz znanja učencev. Ocene so bile od 1 do 5. Odlična ocena je bila 1 (*lodevole*).

Otroci so slovensko besedo slišali v družini in **v cerkvi**. V tem obdobju sta bila v župnišču slovenski in italijanski duhovnik. Slovenska maša je bila ob 10. uri, italijanska ob 11. uri. Nekaj slovenskega pouka je bilo v župnišču, kjer je bil za slovenske otroke verouk v slovenščini. Po razpadu fašistične Italije so otroci v Postojni ostali brez rednega šolanja. Skrb za njihovo znanje je prevzel župnik. Pouk je potekal vsak dan v prenatrpanih prostorih župnišča. Kaplan je otroke učil slovensko slovnico, na pamet so se morali učiti pesmi Antona Aškercarja in Simona Gregorčiča in dobili veliko domače naloge.

Ko so Postojno zasedli Nemci leta 1943, je bila organizirana šola, ki so jo vodili **slovenski domobranci**. Bila je v prostorih meščanske šole. Večina otrok te šole ni obiskovala, ker so jo njihovi starši imeli za kolaboracionistično in so otroci še naprej raje obiskovali pouk v župnišču.

Nekateri otroci bolj premožnih staršev so obiskovali pouk pri **zasebni starejši učiteljici** gospodični Mariji Ditrih¹ (otroci so jo poimenovali Tička-Tačka). Učila je v svoji hiši v kuhinji dva do tri otroke v skupini. Poučevala je vse predmete osnovne šole s poudarkom na slovenski slovnici.

Po težko pričakovanem **koncu 2. svetovne vojne** in s priključitvijo Postojne matični domovini so morali vsi otroci, ki so obiskovali italijanske šole in so želeli nadaljevati šolanje, opraviti izpit preverjanja znanja iz vseh predmetov v Ljubljani. Do tja so potovali s kamionom. Izpite so opravljali v prostorih današnje Srednje ekonomske šole na Prešernovi cesti. Na podlagi rezultatov so bili razvrščeni v razrede. Z veseljem so sprejeli prvi redni pouk v slovenskem jeziku.

Zapisanih je nekaj utrinkov spomina moje mame Milojke Sket Tomažič (roj. 1933) na šolanje pod italijansko okupacijo v Postojni. Milojke je bila ob rojstvu z dekretom uradno preimenovana v Dolores.

1 Leta 1922 je učiteljica Marija Ditrich, rojena 1899 v Postojni, poučevala na šoli Budanje. Ročni zapisnik »Zveze jugoslovenskih učiteljskih društev Julijske krajine za leto 1922, Trst, str. 36 (op. ur.).